

fizilali'l-kur'an'da insan doğa ilişkisi

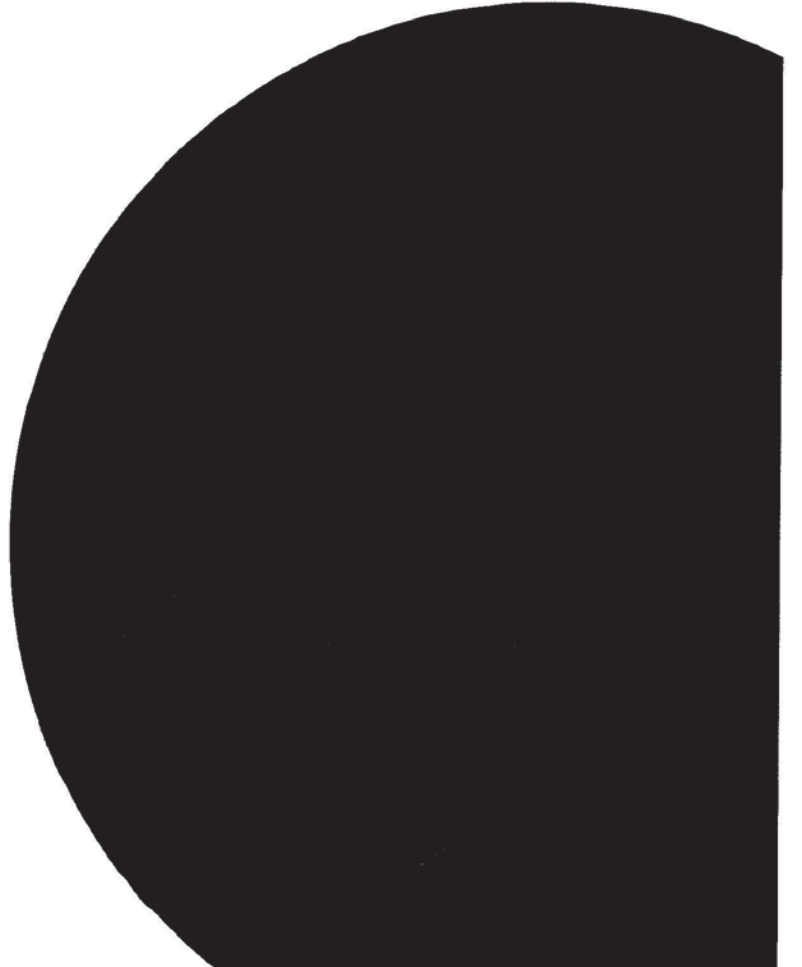
Murat KAYACAN

Araştırmacı, Yazar

Giriř

İnsan, fiziki ve fizik ötesi alemler ile etkileşim içindedir ve ilâhi hakikat, yüce alem (mele-i ala) ve melekler ile birlik, iblis ve taraftarları ile ise bir karşıtlık ilişkisi içerisindedir. Benzer şekilde insan bu alem ve onda bulunan ilahi yasalar¹ ve tabiat kanunları ile de etkileşimdedir. İnsanlık tarihi, bu ilişkiler okyanusunda süregelmektedir: Fizik ve fizik ötesi alem ile ilişkiler, evrendeki somut unsurlar ve soyut güçler ile ilişkiler. İşte insanlık tarihi, bu içiçe girmiş etkilerin ışığı altında yorumlanabilir (Kutub, 1991b, IV: 318).

İnsanlık tarihini, ekonomik veya siyasi yönden yorumlayanların; biyolojik ya da psikolojik yönden yorumlayanların yanısıra, düşünce süreci açısından yorumlayanlar da vardır. Tüm bu kişiler, bu ilişkiler yumağının ve insanı etkileyen diğer etkilerin sadece bir türüne bakmaktadırlar ve insanın tarihini bu etkiler ile ilişkisine göre yorumlamaktadırlar (Kutub, 1991b, IV: 318-319). Biz ise bu yazıda Mısırlı müfessir ve aksiyon adamı Seyyid Kutub'un (1906-

1967) Fizilali'l-Kur'an adlı eserinde Araf suresi bağlamında insan-doğa ilişkisi üzerine yapılan değerlendirmelerden bir kısmı üzerinde duracağız.

Doğa(nın yasaları) İnsanoğlunun Düşmanı mı?

İnsanlık türünün tamamını yeryüzüne yerleştiren, yeryüzünün ve insanların yaratıcısı olan, yeryüzünde insanlığın hayatı için elverişli ve koruyucu şartları hazırlayan, onların rızıkları ve yaşamları için gereken ortam hazırlayan Allahu Teala'dır. Kur'an bu gerçeği şöyle ifade etmektedir: **"Doğrusu Biz sizi yeryüzünde, yerleştirdik, orada size geçimlikler verdik; ne kadar da az şükrediyorsunuz!"** (Araf, 7: 10).

Yüce Allah insanlara bu evrenin birtakım yasalarını keşfetmeleri ve evreni kendi yararlarına kullanmaları için birtakım özellikler ve yetenekler vermiştir. İşte bu özelliklere ve yeteneklere dayanarak insanlar, bu yeryüzünün yaratıklarına egemen olabilir ve onları kendi hizmetlerine koşturabilirler.

Dünyanın etrafındaki atmosferini, güneş ve aydan uzaklığını, güneş etrafında dönüşünü, ekseninin yö-rüngesindeki eğriliğini ve dönüş hızını belirleyen Allahu Teala olduğu gibi, onu insanlık türünün yaşamına uygun bir mekân kılan da, insanın yaratılışı, hayatı bu hayatının gelişmesi ve ilerlemesi için gereken gıda maddeleri, rızıkları, güçleri ve enerjileri o dünyaya yerleştiren ve insanlığı bu yeryüzündeki yaratıkların efendisi kılan da yine O'dur. Yüce Allah insanlara bu evrenin² birtakım yasalarını keşfetmeleri ve evreni kendi yararlarına kullanmaları için birtakım özellikler ve yetenekler vermiştir. İşte bu özelliklere ve yeteneklere dayanarak insanlar, bu yeryüzünün yaratıklarına egemen olabilir ve onları kendi hizmetlerine koşturabilirler (Kutub, 1991b, IV: 259).

Eğer yüce Allah insanı yeryüzünde bunca imkânlarla yerleştirmemiş olsaydı, bu güçsüz yaratık klasik ve modern cahiliye mensuplarının ifadesiyle "tabiata egemen olamazdı!" İnsanlık kendi öz gücüyle evrenin korkunç ve ezici güçlerine karşı koymaya asla güç yetiremezdi. Günümüzün modern cahiliye düşüncelerine (felsefesine) şekil veren, Grek ve Roma düşünceleridir. Evreni, insana düşman olarak gösteren bu düşünce evrenin doğal güçlerini, insanın var-

lığına ve hareketine karşı güçler olarak kabul eder. İnsanı yalnız başına çabasıyla bu güçlere karşı koyan bir varlık olarak değerlendirir. Evrensel bir yasayı keşfetmeyi, doğa güçlerinden birini hizmetlerine almayı insanlık ile evren (tabiat) arasındaki savaşta doğanın mağlup edilmesiyle kazanılmış bir zafer olarak kabul eder. Bunlar gerçekten bayağı ve alabildiğine çirkin yaklaşımlardır! Eğer onların zannettikleri gibi, bu evrensel yasalar insana karşı olsaydı, her an pusuda bekleyen, her an ona karşı duran bir düşman olsaydı ve bu yasaların arkasında her şeyi yerli yerince düzenleyen bir irade bulunmamış olsaydı, insanlar daha baştan var olamazlardı! Var olduğunu kabul etsek de bu insan, bunca düşman şartlara karşı koyan evrensel güçlere rağmen hayatını nasıl sürdürebilirdi? Çünkü onların anlayışlarına göre evren, kendi başına özgür biçimde hareket eder, onun gücünün ötesinde kendisine egemen olan hiçbir güç de yoktur (Kutub, 1991b, IV: 259)!

Sadece İslam düşüncesi, bu birbirinden kopuk varlıkları, güçleri sistemli biçimde ele alarak hepsini kapsamlı bir ahenk içinde birbirine bağlar. Evreni ve insanı yaratan da Allah'tır. Allah'ın iradesi ve hikmeti bu evrenin doğasının bu insanın var olmasına elverişli olmasını dilemiştir. İnsanın bu evrenin bazı temel yasalarını öğrenmesi ve buradan hareketle onu kendi hizmetinde kullanması için gereken yetenekleri de onun bünyesine yerleştiren de yine Allah'ın iradesi ve hikmetidir. Bu uyum ve ahenk, her şeyi en güzel biçimde yaratan ve yarattıklarını birbirlerine düşman, aykırı ve çelişen varlıklar olarak yaratmayan Allah'ın sanatına gerçekten lâyıktır (Kutub, 1991b, IV: 259-260).

İslam'ın bu düşüncesinin ışığı altında "insan" seven ve dost bir evrende, her şeyi en güzel biçimde ve mahirane olarak himaye eden bir kuvvetin altında yaşamını sürdürür. Kalbi huzur içinde, vicdanı rahat olarak ve kendinden emin adımlarla ilerler. Yeryüzünde halifelik³ görevini yerine getirirken bu konuda kendisine Allah'ın yardım edeceğine güveni tamdır. Evrenle ilişkilerini düzenlerken, onunla alışverişte bulunurken, sevgi ve dostluk ruhuyla meseleye yaklaşır. Varlığın sırlarından herhangi birinin farkına vardıkça, halifelik görevini yerine getirmede kendisine yardımcı olacak, ilerleme, refah ve mal yönünden yeni bir güç ve kuvvet elde etmesine yarayacak ya-

salardan birini öğrendikçe yüce Allah'a daha fazla şükreder. İslam düşüncesi, insanı varlığın sırlarını araştırmadan, yasalarını keşfetmeden çalışmaktan alıkoymaz. Tam tersine ona bu yolda özendirir. Kalbine güven ve huzur doldurur. Çünkü bu anlayışla insan dost olan, sırlarını kendisinden cimriliği nedeniyle saklamayan, desteğini ve yardımını kendisinden esirgemeyen bir evrenle karşı karşıyadır. İnsan, bu anlayışa göre her an kendisini pusuda bekleyen, yönelişlerinin hepsini etkisiz hale getirmeye çalışan, umutlarını ve hülyalarını yok etmeye uğraşan düşman bir evrenle mücadele içinde değildir (Kutub, 1991b, IV: 260)!

Varoluşçuluğun ve İslam'ın Doğaya Bakışı

Sınırsız özneliği, bireyselliği, topluluk düşmanlığını ve istediğini yapma özgürlüğünü yığınlaşmaya karşı bir protesto olarak takdim eden "varoluşçuluğun" (existansiyalizmin) (Akarsu, 1979: 112) "evreni düşman gören anlayışı" en büyük çıkmazıdır. Evrenin varlığını, hatta insanlığın toplumsal varlığını, yapısı itibarıyla, insanın bireysel varlığına aykırı gören, ezici ağırlıklarıyla insanın varlığına gölge düşürdüklerini ileri süren düşünce gerçekten korkunç bir düşüncedir. Bu, ya insanı toplum dışına, pısrıklığa ve yok oluşa iter ya da şımarıklığı, isyankârlığı ve bireyselliği doğurur. Her iki halde de insanı bekleyen ancak hastalık haline gelen sarsıntılar, psikolojik ve akli bunalımlardır! Çöllerde ürküp kaçmaktır! İsyankârlık çöllerinde, yokluk çöllerinde şaşkın şaşkın doluşmaktır (Kutub, 1991b, IV: 260)!

Yukarıda sözünü ettiğimiz, Avrupa düşünce ekolleri içinde yalnızca varoluşçuluğun çıkmazı değildir. Bütün akımları ve ekolleriyle Avrupa düşüncesi bu dramın etkisi altındadır ve onun kurbanı olmuştur. Hatta bütün zamanlardaki ve toplumlardaki cahiliye düşüncelerinin en büyük çıkmazı budur. Fakat İslam dini, geniş kapsamlı inanç sistemiyle bu faciayı rahat bir şekilde önlemiştir. İslam'ın öngördüğü inanç sistemi insanın zihnine bu evrenin ve bu evrenin ötesindeki egemen gücün fonksiyonu açısından sağlıklı bir düşünce yerleştirmiştir. Bu anlayışa göre, "insan" bu yeryüzünün oğludur. Bu kâinatın yavrusudur. Yüce Allah onu bu yeryüzünden yaratmış ve oraya yerleştirmiştir. Yeryüzünde onun için gıda maddeleri ve geçim vasıtaları hazırlamıştır. Yeryüzünün anahtarla-

rını insanın kendisinin eline verecek bilginin yollarını kolaylaştırmıştır. Evrenin yasalarını insanın varlığı için elverişli ve uygun kılmıştır. İnsan, bilinçli bir şekilde bu yasaları incelediğinde, onlar ona destek olur ve hayatını daha da kolaylaştırır (Kutub, 1991b, IV: 260-261).

İnsanın Doğa Olaylarından İbret Alması

Rüzgâr esmekte, bulutları taşımakta ve bulutlardan yağmur yağmaktadır fakat tüm bunlar, -gerçekte de olduğu gibi- Allah'ın etkin eyleyciliğine bağlıdır. Kur'an bunu -sanki insan onu gözle görüyormuşçasına- canlı bir sahne olarak resmedip sunmaktadır: "Rahmetinin önünde müjdeci olarak rüzgarları gönderen O'dur. O rüzgarlar, yağmur yüklü bulutları yüklenince, onu kurak bir memlekete gönderir, sonra onunla yağmur yağdırır ve onunla her çeşit ürünü yetiştiririz. İşte Biz, ölüleri de böyle

Günümüzün modern cahiliye düşüncelerine (felsefesine) şekil veren, Grek ve Roma düşünceleridir. Evreni, insana düşman olarak gösteren bu düşünce evrenin doğal güçlerini, insanın varlığına ve hareketine karşı güçler olarak kabul eder. İnsanı yalnız başına çabasıyla bu güçlere karşı koyan bir varlık olarak değerlendirir.

diriltiriz. Umulur ki düşünür, ibret alırsınız." (Araf, 7: 57). O, rüzgârları rahmetinin muştuları olarak gönderendir. Rüzgârlar Allah'ın bu evrene koyduğu belirli doğa kanunlarına göre eserler. Evren kendini yaratacak, arkasından, üzerinde egemen olan bu kanunları koyacak yetenekte değildir. Fakat İslam düşüncesi, evrende meydana gelen her bir olayın – onlar Allah'ın belirlediği doğa kanunlarına göre oluşsalar da- onu realiteler dünyasına çıkaran kendine has bir takdir ile -doğa kanunlarına uygun olarak- meydana geldiği inancına dayanır. İşin başlangıcından beri ilâhi sünnete göre işlemesi ile bu sünnete uygun olan olaylardan her bir olayın, Allah'ın takdirine bağlı olarak meydana geldiğini de söylemek tutarsız bir iddia değildir. Evrendeki ilâhi kanunlara uygun olarak bulutların hareketleri, işte bu olaylardan biridir. O da, kendisine özel bir takdire uygun olarak meydana gelir (Kutub, 1991b, IV: 315-316).

İslam düşüncesi, yaratılışın Allah'ın istek ve takdiri ile olduğunu kabul etmekte; ayrıca sağlam tabiat kanunları ile yürürlükte olan ilâhi sünneti de tespit etmektedir. Fakat bunların birbiri ile paralel işlemlerini bir takdire bağlamıştır, her olay doğa kanunlarına göre olur ve her defasında bu olayda ilâhi sünnet işler. Olayı başlatan ve ilâhi sünneti işleyen takdir, sabit doğa kanunları ve ilâhi kanunların ötesinde, Allah'ın iradesine göre oluşmaktadır. Bu düşünce, dinamiktir. Zihinden, mekânîk ve determinist inancın yarattığı donukluğu siler atar. Zihni daima kontrole ve uyanıklığa çağırır. Allah'ın kanununa uygun her bir olay oluştuğunda ve hareket, Allah'ın kanununa uygun

İslam'ın bu düşüncesinin ışığı altında "insan" sevecen ve dost bir evrende, her şeyi en güzel biçimde ve mahirane olarak himaye eden bir kuvvetin altında yaşamını sürdürür. Kalbi huzur içinde, vicdanı rahat olarak ve kendinden emin adımlarla ilerler. Yeryüzünde halifelik görevini yerine getirirken bu konuda kendisine Allah'ın yardım edeceğine güveni tamdır.

olarak sonuçlandırıldığında, bu zihin Allah'ın kaderinin yerine geldiğini görerek ve işi yapanın, Allah'ın eli olduğunu anlayarak titrer. Allah'ı büyükler, anar ve hareketlerini buna göre ayarlar. Mekânîk, determinist bir tavırla gafil olmaz ve Allah'ın kudretini unutmaz! Böylece Kur'an'ın bu ayetlerinde, Allah'ın irade ve takdiriyle bu dünyada meydana gelen yaratılış ile yine Allah'ın irade ve takdirinden kaynaklanacak olan ahiretteki diriliş arasında -canlıların bu ilk yaratılışındaki yöntem tarzında- bir bağ kurulmaktadır (Kutub, 1991b, IV: 316).

Farklı şekil, tür ve görüntüde de olsa hayat mucizesinin doğası aynıdır. Yukarıdaki ayetten bu sonuç çıkmaktadır. Nasıl ki Allah yeryüzünde ölüden diriyi çıkarmaktaysa, son aşamada da aynı şekilde ölüden diriyi çıkaracaktır. Bu yeryüzüne farklı hayat, şekil ve kılıflarıyla yaşamı bahşeden irade, ölümlere hayat verecek olan iradenin de kendisidir. Bu dünyada ölüden diriyi çıkaran takdir, bir kere daha ölüden diriyi çıkarmayı takdir edecek olan ile aynıdır (Kutub, 1991b, IV: 317).

Kur'an, evrenin uçsuz bucaksız enginliği ve varlıkların gizemi arasındaki bu gezintiyi temiz ve kirli kalplerle ilgili bir örnek vererek bitirmektedir. Bunu da, diğer manzaralarla, doğa ve gerçeklerle uyum içerisinde olmasına dikkat ederek, sahnenin havasına uygun yapmakta ve doğa olaylarını kullanarak insanın kalbi hakkında okurlarına bilgi vermektedir: **"Güzel memleketin bitkisi, Rabbinin izniyle çıkar; kötü olandan ise yararsız bitkiden başka bir şey çıkmaz. İşte biz, şükreden bir toplum için ayetleri böyle açıklarız."** (Araf, 7: 58). Ayette temiz kalp verimli araziye, kirli kalp ise, çorak toprağa, kıraç araziye benzetiliyor. Her ikisi de (kalp ve toprak) meyve verir. Kalbin ürünü, niyetler ve duygular, reaksiyonlar, kabullenmeler, irade ve tavır belirlemelerdir. Ameller ve pratik hayattaki sonuçları, ancak bunların peşi sıra gelir. Toprağın ürünü ise yemesi, rengi, tadı ve türü farklı ekin ve meyvelerdir. Hidayet, ayetler, öğüt ve nasihatler, kalbe suyun verimli toprağa indiği gibi iner. Kalp verimli bir arazi gibi temiz ise bunları süzüp emer, zenginleştirir ve iyilikler üretir. Eğer kıraç toprak ve araziler gibi kötü ve pis ise bunları kulak ardı edip, katılaştır, kötülük, bozgunculuk, zarar ve hoşnutsuzluk üretir. Çorak arazi gibi, diken ve kıtlık bitirir! Şükür, temiz kalpten çıkar. Kabulleri ve algılamaları güzel olan bu şükreden kimseler bu ayetlerden faydalanırlar, düzelirler ve düzeltirler (Kutub, 1991b, IV: 317).

Zorbalar, Allah'ın dininden saptırarak kendilerine boyun eğdirdikleri, emirlerine itaat ettirdikleri kimselerin düşünmelerini ve olayları değerlendirmelerini istemezler. Yerin kuraklığında, ürünlerin azalmasında Allah'ın eli olduğunu görmelerini istemezler. Allah'ın yasalarını, cezaya ve mükâfata ilişkin sözlerini hatırlamalarını istemezler. İmani değerler ile pratik hayatın gerçekleri arasında köklü bir bağ bulunduğunu kabul etmelerini istemezler. Çünkü bu bağ, gayb alemindedir. Allahu Teala bu tür kimselerle ilgili olarak şöyle bir bilgi vermektedir: **"Gerçekten biz, Firavun sülâlesini, senelerce kıtlık ve gelir noksanlığı⁴ içinde tutup kıvrandırdık ki, düşünüp ibret alsınlar."** (Araf, 7: 130). Bu ilk tehlike işaretiydi. Böyle bir olayın Mısır arazisi gibi verimli, bereketli; bol ürün veren bir yerde meydana gelmesi, daha çok dikkatleri çeker, kalpleri titretir, sarsıntı meydana getirir, uyanmaya ve düşünmeye sevk eder.

Halbuki onlar gözle görülen realitenin ötesindeki gerçeği göremeyecek kadar kaba duygulara, cahil kalplere sahiptirler. Bu realiteleri ancak hayvanlar görebilir ve duyabilirler. Ancak onlar bu somut gerçekleri görebilir ve de duyabilir ve onlardan başkasını görüp algılayamazlar: Bu zorbalara ve onların yordakçıları gayb aleminden bir şey gördüklerinde Allah'ın özgür iradesine uygun biçimde işleyen yasalarını (sünnetullah) anlayamazlar. Bunları gelip geçici tesadüflerle açıklamaya çalışırlar. Halbuki tesadüfün evrende işleyen yasalarla hiçbir ilgisi yoktur⁵ (Kutub, 1991b, IV: 397-398).

Aynı şekilde Firavun ailesi de bu uyarıcı ile Allah'ın kullarına merhamet sahibi olduğunu gösteren dokuşla uyanmamıştır. Allah'ın merhameti kâfirlere⁶ ve günahkârlara bile uzanmaktadır. Putperestlik ve putperestliğin saçma inançları onların fitratını bozmuştu. İlahi yasaları ancak Allah'a sağlıklı bir şekilde iman eden müminler görebilir ve onları gerçek anlamda kavrayabilirlerdi. Çünkü müminler bu kâinatın boşuna yaratılmadığını, rastgele akıp gitmediğini, bu evrene kesin ve şaşmaz kanunların hükmettiklerini anlamışlardır. İşte gerçek "bilimsel akılcılık" budur. Bu akılcılık "Allah'ın gaybını" inkâr etmez. Çünkü gerçek "bilimsellik" ile "gaybilik" arasında hiçbir ilişki yoktur. Yine bu akılcılık imanî değerler ile hayatın realiteleri arasında bir bağ bulunduğunu reddetmez. Çünkü bunların hepsinin ardında Allah'ın diletiğini yapan iradesi vardır. Allah'ın iradesi kendi kullarından iman etmelerini ister, yeryüzünde halifelik yapmalarını ister. Yine bu irade kendi hukukunda evrenin yasaları ile uyum sağlayan kanunlar koyar ki, insanların kalplerinin hareketi ile yeryüzündeki hareketleri arasında bir ahenk meydana gelsin (Kutub, 1991b, IV: 398).

Firavun ailesi kendi kâfirlikleri⁷ ve Allah'ın dininden çıkmaları, Allah'ın kullarına karşı azgınlık ve zulüm yapmaları ile kuraklık ve ürünlerin azalması şeklinde cezalandırılmaları arasındaki ilişkinin farkına varmadı. Mısır'ın tarım ürünlerinin halkını besleyecek düzeyin altında kalmasının kaynağı, Mısır halkının Allah'ın dininden çıkmış olması ve onların kendilerine gelebilmeleri amacıyla sınanmalarıdır (Kutub, 1991b, IV: 398)!

Onlar Allah'ın kendi merhametinin eseri olarak kullarının gözleri önüne sermek istediği bu gerçek olay-

ları göremediler, uyanamadılar. Yalnız bir bolluk ve iyilikle karşılaştıklarında, bunu kendilerinin en normal hakları olarak görmekteydiler! Başlarına bir kötülük veya kıtlık çullanınca da bunu Hz. Musa'nın ve onunla birlikte olanların uğursuzluğuna yorarlardı (Kutub, 1991b, IV: 399). Keşke insan doğa ilişkisini doğru anlamlandırıp başlarına gelenlerle günahları arasında ne tür bir ilişki olduğu konusuna kafa yorup, hesaba çekilecekleri bilinciyle hareket etselerdi!

İslam düşüncesi, yaratılışın Allah'ın istek ve takdiri ile olduğunu kabul etmekte; ayrıca sağlam tabiat kanunları ile yürürlükte olan ilâhi sünneti de tespit etmektedir. Fakat bunların birbiri ile paralel işlemlerini bir takdire bağlamıştır, her olay doğa kanunlarına göre olur ve her defasında bu olayda ilâhi sünnet işler.

Firavun ve hanedanına göre, elde ettikleri güzel şeyleri onlar zaten hak etmişlerdi. Onların başlarına gelen kötü şeyler ise, Hz. Musa'nın ve onunla beraber olanların uğursuzluklarından, onların başlarının altından çıkıyordu: "Fakat kendilerine iyilik geldiği zaman, 'İşte bu bizim hakkımızdır.' dediler, başlarına bir kötülük gelince de, 'İşte bu Musa ile yanındakilerin uğursuzluğu yüzündendir.' dediler. İyi bilin ki, onların uğursuzluğu Allah katındadır. Lâkin çoğu bunu bilmezler." (Araf, 7: 131). İnsanın fitratı Allah'a imandan saptığında yüce Allah'ın bu evrende işleyen yüce elini göremez. Eşyayı ve olayları yaratan ilâhi kaderi fark edemez. İşte bu esnada fitrat evrenin pratikte uygulanan değişmez yasalarını kavrayamaz ve onları algılayamaz. Dolayısıyla olayları birbirinden ayrı ve kopuk bir biçimde açıklamaya, yorumlamaya kalkar. Aralarında hiçbir bağ, hiçbir kural, hiçbir ilişki bulunmadığını iddia eder. Birbirinden ayrı, eğri-büğrü yollara dalarak saçma yaklaşımlarda bulunur. Hiçbir kurala bağlı kalmaz. Ve hiçbir düzene uygun biçimde bir bütünlüğe ulaşamaz. Allahu Teala'nın doğadaki belirleyiciliğini bir kenara koyanlar arasında "Allah'ın gaybını ve kaderini" reddettiği, Allah'a imanın ilkelere kabule yanaşmadığı halde, "Müslüman" olduklarını ileri sürenler de vardır (Kutub, 1991b, IV: 399)!

Ayeti kerimenin metninde geçen “tetayyur” kavramı kök olarak Arap dilinde cahiliye devrinde yaşayan insanların putperestliklerinden, Allah’a ortak koşmalarından, Allah’ın yasalarını ve kaderini kavramaktan uzak oluşlarından dolayı başvurdukları gayb perdesini aralamanın bir yöntemiymiş! Cahiliye döneminde herhangi bir iş yapmak isteyen biri bir kuşun yuvası yanına gelir ve onu ürkütürdü. Eğer kuş sağ tarafa uçarsa buna “nasih” adını verir ve onu bir müjde olarak kabul eder yapmak istediği işe girişirdi. Eğer kuş sol tarafından uçacak olursa, buna da “barih” adını verir, onu uğursuz kabul eder ve yapmak istediği işten

İlahi yasaları ancak Allah’a sağlıklı bir şekilde iman eden müminler görebilir ve onları gerçek anlamda kavrayabilirlerdi. Çünkü müminler bu kâinatın boşuna yaratılmadığını, rastgele akıp gitmediğini, bu evrene kesin ve şaşmaz kanunların hükmettiklerini anlamışlardır. İşte gerçek “bilimsel akılcılık” budur. Bu akılcılık “Allah’ın gaybını” inkâr etmez. Çünkü gerçek “bilimsellik” ile “gaybilik” arasında hiçbir çelişki yoktur.

vazgeçerdi. İslam bu saçma düşüncüyü iptal etti.⁸ Onun yerine “bilimsel” “evet gerçekten bilimsel” düşüncüyü koydu. İşleri Allah’ın evrendeki değişmez yasalarına havale etti ve “bilimsel” ilkelerin temeline dayandırdı. Meseleyi insanın niyetinin, eyleminin, hareketinin ve çalışmasının tamamen hesaba katıldığı ve bunların hepsinin özgür ilâhi irade ve kuşatıcı, etkin ilâhi takdir çerçevesinde en sağlıklı yere oturduğu bilimsel anlayışı getirdi (Kutub, 1991b, IV: 399).

İnsanların başına gelen şeylerin hepsinin kaynağı birdir! Hepsi de Allah’ın emriyle gerçekleşmektedir. İşte bu kaynağın takdiri ile imtihan için başlarına iyilik gelmektedir. Başlarına gelen kötülük de sınanmaları ve felâketler de ceza içindir. Fakat onların çoğu bunu bilmiyorlar. Nitekim bazı çevreler bugün de “bilimsel akılcılık” adıyla “Allah’ın Gaybı”nı ve “Kader”ini⁹ reddetmektedirler! Kendileriyle çatışan tabiatı “Bilimsel Sosyalizm” diye adlandıranların durumu da aynıdır! Bunların hepsi de cahildir. Ve onların hepsi de bilmiyorlar (Kutub, 1991b, IV: 400)!

Allah bu olayların hangisinin nasıl meydana geldiğini daha iyi bilmektedir. Bu mucizelerin gerçekleşmesindeki farklılık onların tabiatını (yapısını, etkisini) değiştirmez. Yüce Allah bu mucizeleri belli bir zaman diliminde, belli bir toplumu sınamak amacıyla kendi yüce takdirine bağlı olarak göndermiştir. Kendi mesajını yalanlayanları, belki dönüş yaparlar diye sıkıntılarla, zorluklarla uyarmak istemiştir (Kutub, 1991b, IV: 402). Firavun’un kavmi putperest olmasına, cahiliye dinine bağlı olmasına, Allah’ın dininden sapmaları nedeniyle Firavun’un boyunduruğu altına düşmelerine ve itaat ettirilmelerine rağmen gelip Hz. Musa’ya sığınıyor. Kendisine yönelik Allah’ın vaa-dine dayanarak Rabbine dua etmesini ve bu belayı başlarından savmasını rica ediyorlar: “Biz de kudretimizin ayrı ayrı âlâmetleri olmak üzere başlarına tufan, çekirge, haşereler, kurbağalar ve kan gönderdik, yine inat edip direndiler ve çok mücrim (suçlu) bir kavim oldular. Ne zaman ki, azap üzerlerine çöktü, dediler ki: Ey Musa! Sana olan ah-dine dayanarak bizim için Rabbine dua et. Eğer bizden bu azabı kaldırır uzaklaştırırsan, yemin olsun ki, sana kesinlikle iman edeceğiz ve İsrailoğullarını seninle birlikte göndereceğiz.” (Araf, 7: 133-134). Fakat bundan sonra egemen olan güçler ve otoriteler döneklilik yapıyor ve imana yönelmiyorlar. Çünkü bu güç ve otoritelerin dayanağı Firavun’un insanlara ilâhlığını temel almaktadır. Allah’ın insanlara ilâhlık yapmasından ürküyorlar. Çünkü Allah’ın insanlara ilâhlık yapması Allah’ın hakimiyetine değil de Firavun’un hakimiyetine dayanan devlet düzeninin yıkılması demektir. Modern cahili sisteme gelince yüce Allah onların ekinlerine belâlar, afetler gönderir fakat onlar asla Allah’a dönmek istemezler! Ekin sahipleri olan çiftçiler yüce Allah’ın bu afetlerdeki yüce elini algıladıklarında Allah’a yönelip bu belâyı başlarından savmasını dilediklerinde¹⁰ yalancı “bilimsellik” taraftarları onlara derler ki: “Bu yöneliş ‘gaybiliğin’ saçma yaklaşımlarından biridir.” Sonra onları bu yönelişlerinden dolayı yadırgar ve onlarla alay ederler! Onları putperestlik kâfirliğinden daha katı ve çirkin bir kâfirliğe geri çevirmeye çalışırlar! Halbuki çiftçilerin hissettikleri bu duygular tehlike ve zor anlarında kâfir ruhlarda bile ortaya çıkan doğuştan gelen fitröbilinçtir (Kutub, 1991b, IV: 402-403).■

notlar

- ¹ Kur'an-ı Kerim'de toplumların değişim yasaları anlamında kullanılan ilâhi yasalar (sünnetullah) hakkında bkz. Özsoy, Ömer, *Sünnetullah*, Fecr Yay., Ank., 1994; Said, Cevdet, *Bireysel ve Toplumsal Değişimin Yasaları* (çev: İlhan Kutluer), 3. bs., İnsan Yay., İst., 1994; Hakim, Said, *Rabbani Yol ve Sünnetullah*, 6 bs., İnsan Dergisi Yay., İzmir, 1993; Kayacan, Murat, *Kur'an'da Peygamberler ve Karşı Tavrılar*, Ekin Yay., İst., 2003; Tok, Nuri, *Sünnetullah ve Helâk Edilen Kavimler*, Etüt Yay., Samsun, 1998.
- ² Kutub'un ayetler doğrultusunda "evren gerçeğini" nasıl anlamlandırıldığı konusunda bkz. Kutub, 1991a, III: 201-207.
- ³ Kutub tefsirinde Bakara 30 ve 223. ayetleri yorumlarken "Allah'ın halifesi" terkibine lafzen yer vermektedir (Kutub, 1991b, I: 79, 386). Halbuki, Allah'ın kendisine halife edinmesi söz konusu değildir (Zülaloğlu, 255-261). Kur'an-ı Kerim'e göre, insan Allahu Teala'nın değil, yeryüzünün halifesidir.
- ⁴ "Sinin" (سَيْنٌ) kavramı, kriz (İbn Manzur, XIII: 501), kuraklık (Zebîdî, XX: 390), kıtlık ve zorluk seneleri için kullanılır (Kutub, 1991b, IV: 397-398).
- ⁵ Bu bağlamda Kutub şu aktarımda bulunmaktadır: "Komünist Rusya'da ve Komünist Blokun hepsinde tarım ürünleri rekoltesi düştüğünde Kruşçev (1894-1971), "Doğa bizimle çatışıyor." demekten başka çare bulamamıştı. Halbuki o, "Bilimsel sosyalizm"i iddia ediyor ve "Gaybı" reddediyordu. Aslında bu Allah'ın güçlü elini görmemekten kaynaklanan bir körlüktür. Yoksa irade sahibi "Bu doğanın" kendi iradesini kullanarak insanla "çatışması" ne demektir (Kutub, 1991b, IV: 397-398)"
- ⁶ İblis'in insana secde etmeyerek büyülenmesinin ardından kendisine süre verilmesi için ettiği duanın Allahu Teala tarafından kabul edilmesi buna bir örnektir (Araf, 7: 13-15).
- ⁷ Firavunun iman eden ve bu yönüyle müminlere örnek gösterilen hanımı (Tahrir, 66: 11) Firavunun ailesinin risalete karşı olumsuz tavrının dışındadır.
- ⁸ Zaten vehme dayanan bir inanç, akla egemen olursa, onun üzerini kalın bir perde ile örter. Hurafeler aklı düşünme eyleminden alıkoyar. Bundan sonra onu her türlü vehmi kabul edecek ve her türlü zannı onaylayacak hale getirirler. Bu durum aklın kemal düzeyinden ve yolundan uzaklaşması anlamına gelir (Afgani, 1997: 91-92).
- ⁹ Allahu Teala'nın insanlar için neyi takdir ettiği bilgisi bize gaybtır. O, insanları denemek ya da cezalandırmak için doğa olaylarını devreye sokar. Gaybı inkâr edenlerin yanlısına dikkat çeken Kutub'un ifadelerini insan iradesini yok sayan bir "kadercilik" olarak algılamamak gerekir. Bu bağlamda Kutub'un şu ifadelerini belirtmek yerinde olur: Yüce Allah'ın emirleri ile yasaklarında somutlaşan şeriat kaynaklı ilahi hükümleri, insanlar özgür tercihleri ile yürürlüğe koyabilecekleri gibi, koymayabilirler de. Bu tercihin olumlu ya da olumsuz olması insanları birtakım sonuçlarla karşı karşıya getirir. Onların gerek dünyada ve gerekse ahirette görecekleri karşılık üzerinde belirleyici rol oynar (Kutub, 1991b, VI: 297).
- ¹⁰ Kur'an-ı Kerim de insanların kendilerini zorda hissettiklerinde iman ettiklerinden söz etmekte ancak bilince dayalı olmayan bir imana pek de değer vermemektedir! Bkz. İsrâ, 17: 67, Ankebut 29: 65-66, Lokman, 31: 32.

kaynakça

- Afgani**, Cemaleddin, *Dehriyyun'a Reddiye* (çev: Vahdettin İnce), Ekin Yay., İst., 1997.
- Akarsu**, Bedia, *Çağdaş Felsefe*, MEB Yay., İst., 1979.
- Hakim**, Said, *Rabbani Yol ve Sünnetullah*, 6 bs., İnsan Dergisi Yay., İzmir, 1993.
- Kutub**, Seyyid, *İslam Düşüncesi* (çev: Resul Tosun), 3 c., 3. bs., Dünya Yay., İst., 1991a.
- _____, *Fî Zilâli'l-Kur'an* (çev. Mehmet Yolcu ve diğerleri), 10 c., Dünya Yay., İst., 1991b.
- İbnü Manzur**, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn, *Lisânu'l-Arab*, 15 c., Daru Sadır, Beyrut, ts.
- Özsoy**, Ömer, *Sünnetullah*, Fecr Yay., Ank., 1994.
- Kayacan**, Murat, *Kur'an'da Peygamberler ve Karşı Tavrılar*, Ekin Yay., İst., 2003.
- Said**, Cevdet, *Bireysel ve Toplumsal Değişimin Yasaları* (çev: İlhan Kutluer), 3. bs., İnsan Yay., İst., 1994.
- Tok**, Nuri, *Sünnetullah ve Helâk Edilen Kavimler*, Etüt Yay., Samsun, 1998.
- Zebîdî**, el-Murtadâ, *Tacu'l-Arus*, 40 c., Daru'l-Hidaye, Beyrut, ts.,
- Zülaloğlu**, Fevzi (Hazırlayan), *Yolumuzu Aydınlatan Kur'anî Kavramlar*, Ekin Yay., İst., 2010.